

Omenakalenteri 2013

suomalaisia maataislajikkeita

OMENAKALENTERI ESITTELEE KUUKAUSITTAIN KOTIMAISEN
maataisomenalajikkeen, jonka tuore- tai varastosadon hyödyntämisen aika tuolloin on.
Kotimaisen omenan kausi on yllättävän pitkä, jos varastointiolot ovat edulliset.
Kalenteri on omistettu vanhoille kotimaisille paikallislajikkeille. Näiden kulttuurihistoria
on rikas ja ne sisältävät myös geneettistä rikkautta. Toivomme, että kalenterin
ja Nurkkapuu-hankkeen myötä kotipuutarhurit innostuvat suomalaisista paikallislajikkeista.

Uudenmaan Martat ry
Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus

SYSMÄSTÄ KOTOISIN OLEVA

Lantun talvi on varhaistalven omena, joka kypsyy loka-marraskuussa. Se on hyvin terve lajike ja sitä pidetään herkuomenana.

Emonsa Antonovka on antanut sille hyvän terveyden.

Hedelmät ovat suuria, joten älä syö sitä pieneen nälkään. Lajike säilyy talviomenoiden tapaan hyvin säilytettynä jopa hiihtolomille asti. Varastossa kantakuopan lohkeamista voi silti iskeä muumiotauti, joten tarkkaa varastoasi ja hyödynnä ”Lantut” viimeistään alkuvuodesta.

Lantun talvi

TAMMIKUU

tammikuu

maanantai	tiistai	keskiviikko	torstai	perjantai	lauantai	sunnuntai
	1 Uudenvuoden- päivä	2	3	4	5	6 Loppiainen
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

Kirkniemen talvi

 HELMIKUU

helmikuu

maanantai	tiistai	keskiviikko	torstai	perjantai	lauantai	sunnuntai
				1	2	3 Kynttilänpäivä
4	5	6	7	8	9	10 Laskiais- sunnuntai
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28			

OMENIEN TALVILAADUISTA
oli ennen puutetta ja tarve jalostaa
talviomenia tuotti myös
Kirkniemen talven.

Vanha lohjalainen tunnetaan
jo 1890-luvulta.

Kirkniemen talvi säilyy kevättalveen,
mutta on myös hyvä joulukuusenomena
punaisena lajikkeena. Lajike erittäin ru-
venkestävä ja menestyy III-vyöhykkeel-
le asti. Puu on satoisa ja hedelmät isoja,
makean happamia ja hyvin miellyttäviä.

Kaikuvuori

 MAALISKUU

KAIKUVUORI ON SAANUT nimensä opettajalta, jonka tekemistä siemenkylvöistä lajike syntyi. Opettaja Kaikuvuori kylvi v. 1926 siemeniä Antonovkasta, Anisovkasta, Åkeröstä ja Harmaa Gyllingistä, näistä siemenistä on peräisin Kaikuvuoren omena ja isänkin arvellaan löytyvän tästä porukasta. Lajikkeen talvenkestävyyttä pidetään Antonovkaakin parempana.

Maussa on Antonovkan viinihappoisuutta, mutta omena on säännöllisempi ja värityy kauniin oranssipunaposkiseksi saadessaan valoa. Rakenne on mukavan rapea ja sopivan happoisuutensa vuoksi soveltuu, tuorekäytön lisäksi, monenlaiseen talouskäyttöön. Kaiken lisäksi omenalla on voimakas, miellyttävä tuoksu!

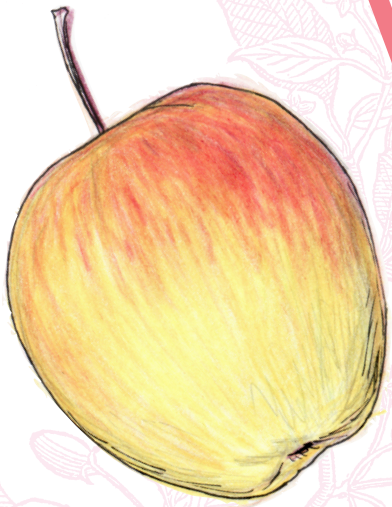
maaliskuu

maanantai	tiistai	keskiviikko	torstai	perjantai	lauantai	sunnuntai
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17 Marian ilmestyspäivä
18	19	20	21	22	23	24 Palmusunnuntai
25	26	27	28	29 Pitkäperjantai	30	31 Pääsiäis-sunnuntai

Vaasan talviomena

 HUHTIKUU

VAASAN TALVEN SÄILYTYS-kestävyys on erinomainen. Omenat ovat säilyneet viileässä autotallissa huhtikuulle. Vaasan talvi on suuri ja soikea. Väri on vihertävän kellertävä tai hieman punertava. Talous-omenaksi se sopii hyvin, mutta varastossa sen maku pehmenee myös syöntiomenaksi.

Vaasan talvi kuuluu nuorempiin paikallislajikkeisiin eli 1940-luvulla esiteltuihin lajikkeisiin. Puusta tulee suuri ja sateenvarjomainen.

huhtikuu

maanantai	tiistai	keskiviikko	torstai	perjantai	lauantai	sunnuntai
1 2. pääsiäispäivä	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

Erstaa

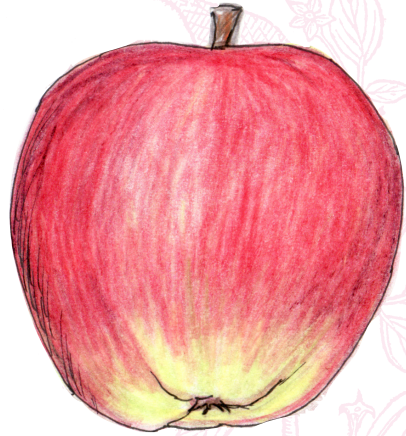
TOUKOKUU

OMENATARHAAN KANNATTAA istuttaa myös marjaomenapuita. Ne tuottavat pieniä kovia, kirpakoita ja hapokkaita ”paratiisiomenoita”, joista osa on varsin herkullisia, kuten **Erstaa**. Marjaomenoiden malto on voimakkaan kellertävää ja värjää hillot ja omenahyveet kauniin punertaviksi.

Nastolalainen marjaomena on ilmastollisesti kestävä, herkullinen sellaisenaan tai hilloiksi ja marmeladeiksi. Puutarhassa lajike on kooltaan melko pienikokoinen eli sopii valinnaksi pienempään tilaan.

toukokuu

maanantai	tiistai	keskiviikko	torstai	perjantai	lauantai	sunnuntai
		1 Vappu	2	3	4	5
6	7	8	9 Helatorstai	10	11	12 Äitienpäivä
13	14	15	16	17	18	19 Helluntai Kaatuneitten muistopäivä
20	21	22	23	24	25	26 Pyhän kolminai- suuden päivä
27	28	29	30	31		

TAIVASSALOLAINEN

Hannulan Talvi päättää vanhan sadon omenavuoden. Entisaikoina jaloste palveli myöhäisen kevätalven omenatarpeen tyydyttämistä, mutta lajikkeen säilyvyys olikin ennätysmäinen. Hannulan talvea esiteltiin Tampereen maatalousnäyttelyssä 1922 juhannuksena.

Hannulan talvi on etsintäkuulutettu ja yhtään valokuvaa siitä ei ole. Pitkulaiset, keskikokoiset hedelmät kypsyvät lokakuulla. Se kuvaillaan kauniiksi, kestäväksi ja hyvänmakuiseksi. Lajike menestyy vain eteläisessä Suomessa, mutta mistä mahtaisi löytyä näitä puuyksilöitä?

Hannulan talvi

kesäkuu	maanantai	tiistai	keskiviikko	torstai	perjantai	lauantai	sunnuntai
						1	2
3	4	5	6	7	8	9	
10	11	12	13	14	15	16	
17	18	19	20	21	22 Juhannus	23	
24	25	26	27	28	29	30 Apostolien päivä	

Huvitus HEINÄKUUKU

MEHUKKAAN MAKOISA JA pienehkö **Huvitus** on monen lempiomena. Se on vanhimpia suomalaisia lajikkeita ja tärkeä jalostuslajike ja tutkimuskohde.

Huvituksen alkuperäpuun löytö Varsinais-Suomen Yläneeltä on ollut suuri uutinen (ks. MTT:n linkit). Huvitus on pienikasvuinen puu. Aikaisena valmistujana se palkitsee uutta satoa odottaneet suut, jotka maiskutelkoot näitä vitkaan. Lajike ei poimittuna säily liian kauan. Huvitus on parhaimmillaan tuorekäytössä, mutta Krannila ja Paalo (2008) mainitsevat sen hienojakoisesta mallostä syntyvän hunajamaista so-setta. Huvitusta on käytetty verrattain runsaasti uudemmissa suomalaisissa jalosteissa, joita ovat esimerkiksi Pirja, Jaspi, Pekka, Samo ja Tobias.

heinäkuu

maanantai	tiistai	keskiviikko	torstai	perjantai	lauantai	sunnuntai
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14 Kirkastussunnuntai
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

Lavia

ELOKUU

JOS HALUAT TÄYTELÄISEN punaisen ja terveen kesälajikkeen, mieti vaihtoehdoksi Laviaa. Lajike on syntynyt Satakunnassa Lavian kansakoulun pihapiirissä ja se yleistyi kotipuutarhoissa vuosikymmeniksi. Se kuului myös kauppalajikkeisiimme, ennen kuin näiden määrää supistettiin reippaasti 1950-luvun paikkeilla. Lavian hedelmä mainitaan usein kauniiksi omenaksi. Asian voi jokainen tarkistaa linkkien kuvälähteistä. Terveenä lajikkeena se kelpaa luomuviljelyyn.

Moni pitää Laviaa hyvänä ja herkullisena, viinihappoisena pöytäomenana. Kesäomenaksi Lavia säilyy melko hyvin. Jos kesäsatoa tulee paljon, kuivaa osa: sekoita punaisia Lavioita ja Valkeita Kuulaita kauniiksi kiekkoiksi.

elokuu

maanantai	tiistai	keskiviikko	torstai	perjantai	lauantai	sunnuntai
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

Sariola SYYSKUU

SYKSYYN LÖYTYY USEITA mainioita paikallislajikkeita, mutta esiteltäköön pieni ja hyvä taskuomena, kellanpunertava **Sariola**, joka on myöhäinen syyslajike Eräjärveltä. Vanhoissa puutarhikirjoissa hedelmien mainitaan säilyvän jopa kevättalveen. Sariola vaatii aina pölyttäjäkumppanin, koska sen siitepöly ei ole itävää. Puutarhoissa Sariola oli ennen melko yleinen.

Hedelmät ovat melko pieniä, litteänpyöreitä ja napakoita syöntimenoita, joissa on viinihapoisuutta mutta makeuttakin. Terve Sariola kelpuutetaan luomuviljelyyn.

syyskuu

maanantai	tiistai	keskiviikko	torstai	perjantai	lauantai	sunnuntai
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29 Mikkelin päivä
30						

Grenman LOKAKUU

SAVOLAINEN GRENMAN
on pieni ja erittäin hyvän makuinen omena. Kaikki sitä maistaneet ovat siitä pitäneet. Grenmanin syntypaikka on Rantakylän kartano Mikkelissä. Malto on hienorakeista, viinihappoista ja ryytimäisen mausteista. Kuori on kellanruskea, viiruinen ja kestää kuljetusta.

Puu on pakkasenkestävä, lujarakenteinen ja melko terve. Lajike kypsyy syyskuussa, mutta säilyy pari kuukautta.

lokakuu

maanantai	tiistai	keskiviikko	torstai	perjantai	lauantai	sunnuntai
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

Eppulainen MARRASKUU

EPPULAISTA ELI unohtuneelta nimeltään **Kerppolan talvea** pidetään erinomaisena pöytähedelmänä. Se kuvataan ”mehukkaaksi, ryytimäisen aromiseksi, makeaksi ja lievästi hapokkaaksi”. Vanhempi nimi kertoo syntypaikan, Kangasalan Kerppolan kartanon. Hedelmä on suurehko ja hieman litteänpyöreä. Lajike esiintyy myös luomuviljelyyn sopivien puiden luettelossa.

Eppulaisessa on aavistus eteläsavolaisuutta. Se on syntynyt Grenman-lajikkeen siemenestä. Kirjallisuudessa lajiketta pidetään yhtenä parhaista talviomenistamme loka-joulukuun käyttöön.

marraskuu

maanantai	tiistai	keskiviikko	torstai	perjantai	lauantai	sunnuntai
				1	2 Pyhäinpäivä	3
4	5	6	7	8	9	10 Ilsänpäivä
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24 Tuomiosunnuntai
25	26	27	28	29	30	

Kangasalan talvi

 JOULUKUU

joulukuu

KANGASALAN TALVEA suositellaan upeaksi jouluomenaksi suurehkona ja punaisena lajikkeena. Lajike vaikuttaa nykyisin harvinaiselta.

Kangasalan talvi on hyvä syöntiomena.

Omenat ovat yleensä ruvettomia.

maanantai	tiistai	keskiviikko	torstai	perjantai	lauantai	sunnuntai
						1
2	3	4	5	6 Itsenäisyyspäivä	7	8
9	10	11	12	13	14	15
15	17	18	19	20	21	22
23	24	25 Joulupäivä	26 Tapaninpäivä	27	28	29
30	31					

TARKEMPIA KUVAUKSIA LAJIKKEISTA

Linkit

Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen Nurkkapuusta lajikkeeksi -hanke;

Hirvensalmen taimisto;

Blomqvistin taimisto;

Lohjansaaren Fruticetum;

Blomqvist, L., 2011. Puutarhan hedelmäpuut. Oy Blomqvist Ab.

Krannila, A., Paalo, A., 2008. Omenapuu. Multikustannus.

KIITOKSET

Ehdotuksia ja keskustelua kalenterin sopivista

lajikkeista tarjosivat Leif Blomqvist (Blomqvistin taimisto), Maarit Heinonen (MTT),

Anssi Krannila (Hirvensalmen taimisto, Omenapuu.com),

Meeri Saario (Lohjansaaren Fruticetum). Suuret kiitokset heille!

omenien kuvitukset Kirsi Mäkinen | taitto Marttaliitto ry 2013

